

feed-in tarief voor groene stroom / geen nieuwe kolencentrales / de vervuiler betaalt / OV als alternatief voor auto / energiezuinige woningen / in 2050 zonder fossiele brandstof

Anders energie opwekken en gebruiken

D66 wil dat energie schoon, betrouwbaar, betaalbaar en voor iedereen toegankelijk is. Om dat te bereiken moeten we nu durven te kiezen voor een radicale omslag voor overgang naar een duurzame energiehuishouding. Nederland dient zich hier ook in Europa voor in te zetten. Onze samenleving moet in 2050 geheel zonder fossiele brandstoffen kunnen ('Verklaring van Utrecht').

Deze omslag levert Nederland vele voordelen op: langere termijn zekerheid van betaalbare energie, prijsstabiliteit, terugdringen van onze afhankelijkheid van het energie-infuus vanuit instabiele regio's als het Midden-Oosten en een drastische vermindering van onze broeikasgasuitstoot en andere vervuiling.

Deze omslag levert ook nieuwe werkgelegenheid op door innovatie in de energiesector. Met nieuwe kansen voor bedrijven om opgedane kennis en ervaring te exporteren. Daarmee bereiken we duurzame welvaart, die niet ten koste gaat van toekomstige generaties.

D66 is in de regel voor een bescheiden overheid, maar hier zal de overheid de regie in handen moeten nemen. De 'markt' kan en zal deze problematiek namelijk niet alleen oplossen. De overheid zorgt voor een stimulerend en richtinggevend investeringsklimaat, zodat investeringen in hernieuwbare energie voor lange tijd kunnen worden gerealiseerd. De overheid stelt scherpe eisen en strenge normen, in combinatie met redelijke termijnen, waaraan de markt moet voldoen. De overheid zorgt voor een gelijk speelveld, waardoor valse concurrentie geen belemmerende rol kan spelen. De overheid zorgt voor vergroening van ons belastingstelsel.

D66 ziet dat de gewenste energietransitie tot op heden te langzaam op gang komt. Er is bij consumenten nog te weinig bewustzijn over het belang van energiebesparing en te weinig kennis over hoe dat te bereiken. Slim omgaan met energie krijgt te weinig prioriteit, ook doordat er vanuit de overheid onvoldoende over de lange termijn wordt nagedacht. Daardoor is het huidige systeem te ambtelijk, subsidies te zeer versnipperd, en beleid

inconsistent. Het gevolg is investeringsonzekerheid, doordat de overheid geen betrouwbare partner is voor burgers en bedrijven. D66 ziet dat onze huidige welvaart en economische ontwikkeling vooral gebaseerd zijn op de goedkope beschikbaarheid van olie, kolen en gas. Wij naderen het punt waarop deze belangrijke fossiele energiebronnen uitgeput raken. Bovendien brengen we met het gebruik van deze brandstoffen onomkeerbare en onherstelbare schade toe aan ons leefmilieu, aan het klimaat en aan de biodiversiteit op onze aarde. Toenemende schaarste van essentiële fossiele energiebronnen zal ook leiden tot grotere politieke instabiliteit. D66 ziet dat Nederland bij de ontwikkeling van een duurzame energiehuishouding al jaren achterblijft bij een groot aantal andere Europese landen, zoals Duitsland, Denemarken, Spanje en Portugal. Nederland zal alles uit de kast moeten halen om in 2020 het - in Europa afgesproken - verplichte aandeel van minimaal 14% hernieuwbare energie te verwezenlijken. De breed gedragen Nederlandse ambitie van 20% vereist dat echt alle zeilen bij worden gezet. D66 ziet dat de wereld er niet in slaagt gezamenlijk bindende afspraken te maken. In een houdgreep van besluiteloosheid strompelden we naar de klimaatop in Kopenhagen om daar, na weken onderhandelen, zonder tastbaar resultaat weer uit elkaar te gaan. Dat falen heeft de noodzaak van harde, internationale overeenkomsten met betrekking tot duurzame energieproductie verder vergroot.

Het realiseren van een duurzame energiehuishouding is van groot belang. Daarvoor is nodig: direct en aanzienlijk beperken van onnodig energiegebruik, versneld gebruik gaan maken van hernieuwbare energiebronnen en - waar fossiele energie nog onvermijdelijk is - deze zo efficiënt en duurzaam mogelijk opwekken. Volgens D66 gaat dit gepaard met een omslag van centrale naar duurzame lokale opwekking.

Behalve overheid en bedrijfsleven heeft ook het individu een rol in de transitie naar een duurzame samenleving. Sterker nog, juist consumenten hebben directe invloed op het bewerkstelligen van werkelijke veranderingen. Ieder individu draagt een

eigen verantwoordelijkheid voor de omgeving waarin hij of zij leeft. Het is daarom belangrijk dat fors wordt geïnvesteerd in de verdere bewustwording van consumenten, in kennis over energiebesparing, en in gedragverandering.

Dit alles kan niet gerealiseerd worden zonder bindende klimaatdoelstellingen over grenzen heen. Nu is de kans om, vanuit de kleine gebaren, de grote slagen te maken. Als het aan D66 ligt wacht Europa niet langer op de Verenigde Staten en China, maar nemen we de vlucht naar voren: Europa-breed kiezen voor schone energie. Wind, water en zon in plaats van olie, kolen en gas.

D66 is voor het principe 'de vervuiler betaalt'. Dat geldt op alle niveaus: voor het individu, voor bedrijven en voor overheden. Het creëren van een gelijk speelveld voor 'vuile' en 'schone' technologieën betekent onder meer dat de maatschappelijke (ecologische) kosten van energieproductie en -gebruik moeten worden toegerekend aan de bron. D66 is voor een actieve rol voor de overheid om de transitie in goede banen te leiden en de economie structureel te verduurzamen. We moeten weg van de vrijblijvende convenanten en intentieverklaringen, en met meer durf en ambitie dwingender afspraken maken. D66 staat voor de belangen van volgende generaties. De aarde is niet van ons. Energiebesparing, duurzame energieproductie en vergroening van onze economie zijn niet alleen noodzakelijk om de aarde in de nabije toekomst leefbaar te houden. Ook de kinderen van de toekomst hebben recht op een schone wereld.

D66 pleit ervoor duidelijke langjarige randvoorwaarden voor een succesvolle versnelde omslag naar volledig hernieuwbare energie in 2050 vast te leggen in een Deltawet Nieuwe Energie, Binnen die voorwaarden krijgen overheid, burgers en bedrijven volop ruimte voor initiatieven en innovaties.

Energiebesparing in de gebouwde omgeving
Veel energiebesparingsmaatregelen in en rond woningen verdienen zichzelf snel terug. Vaak zonder subsidies. Toch worden veel verbeteringen niet doorgevoerd en blijven veel subsidies ongebruikt. D66 wil energiebesparing als hoogste prioriteit stellen. Geld ter beschikking stellen alleen is niet voldoende: om energiebesparing echt een succes te laten worden moet de overheid op een breed front inzetten en door een combinatie van financiële prikkels en verplichtingen investeringen op

gang brengen. Voor nieuw te bouwen woningen en kantoren zullen strenge normen gelden, maar met alleen het verduurzamen van nieuwbouw gaat de transitie te langzaam. Er staan ongeveer 7 miljoen woningen en gebouwen in Nederland; het is noodzakelijk om de bestaande woningvoorraad prioriteit te geven.

- **Energiezuinige sociale woningen.** Ongeveer 35% van de bestaande woningvoorraad in Nederland is sociale woningbouw en is in bezit van woningcorporaties. D66 wil de woningmarkt hervormen: het verduurzamen van de sociale woningbouw is daar een belangrijk onderdeel van. D66 wil daarom een CO₂--reductieverplichting vaststellen voor woningcorporaties. D66 wil de sociale huursector verplichten om in de periode tot 2020 de woningen met de laagste energielabels met drie labelklassen te verbeteren. Ook hier geldt dat op niet-naleving sancties staan. Een probleem is dat wanneer woningcorporaties investeren in de isolatie van huizen, zij dit niet eenvoudig kunnen terugverdienen door de huur te verhogen. Het is hierdoor voor hen niet rendabel om deze investeringen te doen. D66 wil deze problematiek oplossen door de introductie van een 'totale woonlasten' aanpak. In dat geval kunnen woningcorporaties de investeringen in energiebesparing verrekenen met het verhogen van de huur, terwijl de totale woonlasten voor de bewoner niet omhoog gaan omdat de energiekosten dalen. Om de besparingen te realiseren moeten woningcorporaties meer samenwerken met energiebedrijven voor technische ondersteuning, met gemeenten voor snelle uitvoering en met banken om de investeringen te financieren. Tevens moet de wet aangepast worden zodat huurders deze investeringen niet kunnen blokkeren.

- **Energiezuinige koopwoningen.** Ook koopwoningen moeten energiezuiniger worden. Ieder huis dat aangekocht wordt is reeds verplicht om een energielabel te hebben. D66 stelt voor kopers van een huis te verplichten de energiehuishouding van hun nieuwe woning te verbeteren tot ten minste energielabel B. Deze verplichting geldt alleen als de daarvoor noodzakelijke investering binnen 7 jaar kan worden terug verdiend. Met name slecht geïsoleerde woningen (G-label) moeten zo snel mogelijk naar het B-niveau worden getild. De extra investeringen kunnen ('groen') gefinancierd worden via de hypotheek. Voor bijzondere gebouwen zoals monumenten kan een uitzondering worden gemaakt.

- **Makkelijker isoleren.** Particuliere huiseigenaren stuiten vaak op administratieve en organisatorische lasten bij het isoleren van hun huis. D66 pleit voor

instappakketten waarbij huiseigenaren eenvoudig kunnen intekenen en waarbij de overheid de administratieve lasten en vergunningen overneemt.

Energiebewustzijn bij consumenten

Onze huidige consumptiemaatschappij heeft een groot effect op ons energieverbruik. Juist de burger/consument heeft directe invloed om werkelijke veranderingen te bewerkstelligen: het is daarom belangrijk dat fors wordt geïnvesteerd in de verdere bewustwording van consumenten. De uitdaging is om mensen als consument en burger te betrekken bij het energievraagstuk. Gedragsveranderingsprogramma's zoals EcoTeam, of Global Action Plan sorteren effect en verdienen navolging.

- **Duurzaamheidscertificering.** D66 is voorstander van certificering van bedrijven op het gebied van duurzaamheid en maatschappelijk verantwoord ondernemen, analoog aan bestaande ISO-systemen.
- **Kiloknallertax.** Via het BTW-tarief kan de overheid gericht de groei in de consumptie van bepaalde belastende producten zoals vlees ontmoedigen. (Zie ook het hoofdstuk 'Anders verdienen en verdelen').
- **Transparante energierekening.** D66 wil dat energierekeningen eenvoudiger worden. De wildgroei aan gecompliceerde energiecontracten moet worden verminderd door in samenspraak met de sector het aantal contractvormen te beperken. Zo kunnen consumenten makkelijker aanbiedingen vergelijken en bewuster omgaan met hun energieverbruik.

Gelijk speelveld en de vervuiler betaalt

D66 wil de belasting op arbeid verlagen en de belasting op milieubelastende consumptie verhogen. De Nederlandse industrie is goed voor een derde van ons totale energieverbruik. Wat D66 betreft valt hier nog veel te winnen als het gaat om energiebesparing. Daarbij zullen wij nadrukkelijk rekening moeten houden met de concurrentiepositie van deze bedrijven. D66 wil deze bedrijven de prikkels geven om zo zuinig mogelijk met energie om te gaan, maar hen daarbij niet benadelen ten opzichte van concurrenten die zonder beperking mogen vervuilen of verspillen.

Het huidige systeem van energieheffing is niet eerlijk. Wie het minst gebruikt, betaalt het meest. Voor bedrijfstakingen die internationaal opereren worden lastenverzwaringen in Europese context ingevoerd, of in Nederland ingevoerd met compensatie via andere belastingen.

- **Veilen van emissierechten.** D66 wil dat emissierechten zo snel mogelijk worden geveild in plaats van gratis

toegekend. Momenteel vallen de zware industrie en energiebedrijven onder het Europese emissiehandelssysteem (ETS). Het ETS zet een plafond op de uitstoot van CO₂; indien een bedrijf meer wil uitstoten dan dit plafond, moet het emissierechten kopen van een bedrijf dat teveel heeft, bijvoorbeeld omdat dat bedrijf geïnvesteerd heeft in schonere productie. Het grote nadeel van emissiehandel is dat de prijs volatiel is. Dit schrikt investeringen in schone technologieën af, omdat deze gebaat zijn bij een stabiele CO₂-prijs. D66 wil daarom dat Nederland zich inspant om in Europees verband te pleiten voor een prijsvloer voor emissierechten, al dan niet in combinatie met een CO₂-belasting.

- **Nivelleren van tarieven.** D66 wil dat de energiebelastingtarieven van klein- en grootverbruikers worden gelijkgetrokken door schijf twee en drie gelijk te stellen aan schijf één. Tevens moet een betere differentiatie naar CO₂-uitstoot plaatsvinden. Nu gelden nog fiscale kortingen voor met name de energie-intensieve industrie, bijvoorbeeld voor bedrijven die zich aangesloten hebben bij een meerjarenafpraak. D66 wil deze uitzonderingen geleidelijk en gefaseerd afschaffen.
- **Europese afstemming.** Voor alle bedrijven die niet onder het Europese emissiehandelssysteem vallen, dient de aangepaste energieheffing te gelden en daarnaast een CO₂-component te worden berekend. De vergroening van de belastingen mag echter niet tot te grote negatieve concurrentie-effecten leiden. Daarom is Europese afstemming noodzakelijk, of compensatie binnen de CO₂-boekhouding waarbij bedrijven die teveel CO₂ produceren rechten moeten kopen van hen die beneden de norm werken.
- **Vergroening van Onroerende Zaak Belasting (OZB).** D66 wil de hoogte van de OZB mede afhankelijk maken van het gebouw toebedeelde Energielabel, waardoor deze belastingen gediversifieerd worden in zuinigheidscategorieën. Gezien de lokale diversiteit van de hoogte van de OZB, kunnen steeds vanuit het lokaal vastgestelde middentarief de overige categorieën tarieven berekend worden op basis van een landelijk geldende staffel met procentuele toeslagen en kortingen. De invoering hiervan is afhankelijk van een efficiënt en effectief administratief systeem. Als alternatief kan het eigen woningforfait mede afhankelijk worden gemaakt van het energielabel.
- **Recycling gaat voor energie uit afval.** Verbranding werd lange tijd gezien als dé oplossing voor het afvalprobleem in Nederland. D66 stelt zich achter het nieuwe Landelijk Afvalbeheerplan, het zogeheten LAP2

dat stelt dat verbranden alleen nog mag als niets anders meer kan. Hergebruik en upcycling is de norm, het gaat om het langdurig behouden van grondstoffen in de gebruiksfase. Uiteindelijk is het tekort aan grondstoffen zelfs voor de energievoorziening de grootste bedreiging.

Verduurzaming van grootschalige en kleinschalige energieopwekking

D66 zet in op decentrale energieopwekking. Hier is veel potentieel en als bijkomend effect raken burgers en bedrijven zo meer betrokken bij energieproductie en –consumptie. Daarnaast blijft grootschalige energieopwekking nodig, maar moet deze duurzamer. D66 kiest voor grootschalige energieopwekking met wind op zee, voor grootschalige zonne-energie en voor flexibele gascentrales als overgangsbrandstof. Van de eindige fossiele brandstoffen vindt D66 aardgas de meest geschikte “transitiebrandstof” als tijdelijke overbrugging naar een volledig duurzame energiemix. D66 heeft een ambitieuze energieagenda en wil de Nederlandse ambitie niet loslaten. Om deze ambitie te verwezenlijken voor de energiemix warmte, transport en elektriciteit, moet elektriciteit de grootste transitie realiseren. Om hernieuwbare energie te stimuleren, moeten alle energieleveranciers in Nederland wettelijk verplicht worden een toenemend minimum aandeel hernieuwbaar opgewekte elektriciteit in hun energiemix te hebben, met als targets: 10% in 2010, 15% in 2015, 30% in 2020, 95% in 2040 en 100% in 2050. Daarnaast is energiebesparing een belangrijk onderdeel van het energietransitiebeleid, met als doelstelling 3% besparing per jaar.

- **Financiering duurzame energie.** Meer dan de helft van de Nederlandse energiesubsidies blijft onbenut. Potentiële investeerders worden afgeschrikt door een onaantrekkelijke combinatie van rendement en risico, bureaucratie en onvoorspelbaarheid van de overheid. Met name kleine projecten vinden geen doorgang. De financiering van duurzame energie moet voorspelbaar, transparant en simpel zijn en worden losgekoppeld van de rijksbegroting. D66 wil een zogeheten Feed-in tarief instellen met het volgende doel: het betrekken van burgers en ondernemers bij deze energietransitie en het stimuleren van innovatie van kleinschalige projecten. Dit houdt in dat de kleinverbruiker die zelf energie opwekt, bijvoorbeeld met zonne-panelen, zijn overtollige stroom tegen een tevoren vastgesteld tarief terug mag leveren aan het net. Dat tarief wordt jaarlijks door de overheid vastgesteld op basis van de dan geldende tarieven voor grijze stroom en geldt voor een periode van 20 jaar. Stroomleveranciers moeten wettelijk verplicht worden om, wanneer hun particuliere klanten overschakelen

van consument naar producent van groene elektriciteit, hen de groene stroom aan te laten kopen tegen een technologie-specifiek basistarief dat voor 20 jaar vast ligt. Dit geeft een investeringszekerheid, die bijvoorbeeld in Duitsland tot een sterke groei van groene stroom heeft geleid. Het goedkoper worden van de technologie maakt het de overheid mogelijk om de basistarieven voor elektriciteit uit nieuwe investeringen jaarlijks naar beneden bij te stellen. De regeling moet een open einde kennen zodat burgers en vooral fabrikanten en installateurs die projecten bouwen meer zekerheid hebben. In eerste instantie is de regeling bedoeld voor zonne-energie, wind-op-land, en biogas, maar nieuwe veelbelovende technologieën moeten in de toekomst ook kunnen profiteren.

- **Locaties voor opwekking duurzame energie.** Veel duurzaam potentieel, bijvoorbeeld in wind-op-land, wordt niet gerealiseerd doordat projecten vastlopen in vergunningverlening of afstemming met lokale overheden. Veel mogelijke opwekkingslocaties worden niet ontwikkeld. De overheid dient een meer sturende rol te spelen, met concrete doelstellingen. D66 pleit verder voor één vergunningenloket met een bepaling dat als de aanvraag voor een vergunning niet binnen drie maanden na indiening is behandeld, de vergunning automatisch goedgekeurd is.
- **Wind-op-zee.** Nederland moet voorop lopen in de ontwikkeling van wind-op-zee. De procedures voor locaties/kavels, inclusief vergunningen en subsidies, moeten geïntegreerd uitgegeven worden door één departement. De veiligheidsvoorschriften en milieuregels voor wind-op-zee zijn aan herijking toe. Door starre en achterhaalde regels worden windparken nu onnodig ver uit de kust gerealiseerd. Nederland moet volop gaan deelnemen aan het North Seas Countries Offshore Grid Initiative voor de aanleg van een grensoverschrijdend netwerk in de Noordzee en de kuststaten.
- **Grootschalige zonne-energie.** D66 wil dat de Europese Unie een verdrag sluit met Noord-Afrikaanse landen over investeringen in zonne-energie daar en terugleververgoedingen van zonnestroom aan het elektriciteitsnet. Deze zonnestroom kan via hoogspanningsnetten op basis van gelijkstroom efficiënt naar Noordwest-Europa getransporteerd worden. Nederland moet actief gaan deelnemen aan het Zonne-Energie Plan van de Mediterrane Unie en Nederlandse bedrijven dienen te worden gestimuleerd om deel te nemen aan het DESERTEC consortium voor de toekomstige bouw van tot 100 GW aan zonnecentrales in Noord-Afrika.

- **Gas als transitiebrandstof.** Voor D66 is aardgas de meest geschikte 'transitiebrandstof' in de overgang naar een echt duurzame energiehuishouding. Aardgas stoot ruim de helft minder CO₂ uit dan kolen en kan bovendien in toenemende mate bijgestookt worden met biogas. Dit is belangrijk wanneer de betekenis van weersafhankelijke energiedragers (vooral wind en zon) toeneemt. Een belangrijk voordeel van gasgestookte centrales is de grote flexibiliteit.
- **Beperk kolen.** D66 wil geen vergunningen meer verlenen aan de nieuwbouw van energiecentrales die meer dan 350 gram CO₂ per kWh elektriciteit uitstoten. Vanaf 2020 zullen bovendien alle in operatie zijnde energiecentrales bij wet verplicht worden om aan deze 350 gram norm te voldoen, eventueel door – indien bewezen veilig en rendabel – het afvangen en opslaan van CO₂. Voordat langjarige ervaring met de ondergrondse opslag van CO₂ opgedaan is, vindt geen opslag onder woongebieden plaats. Vanuit het principe dat de vervuiler betaalt, zal de overheid na de beginfase geen subsidie meer verstrekken voor de ontwikkeling van CO₂-opslagtechnologie. Vanwege consequente fiscale vergroening dient ook het vrijstellen van accijnzen voor kolen afgeschaft te worden door stapsgewijze invoering van een jaarlijks stijgende kolenaccijns. In eerste instantie in Europees verband, mocht dit mislukken dan neemt Nederland zijn eigen verantwoordelijkheid hierin.
- **Geen nieuwe kerncentrales.** Kernenergie kan alleen een optie worden in een samenhangend plan voor energietransitie, pas nadat Nederland tot het uiterste is gegaan in energiebesparing en bovendien hernieuwbare energiebronnen niet of onvoldoende in de resterende energievraag kunnen voorzien. Energieoverschotten uit ons omringende landen moeten daarbij nadrukkelijk meegewogen worden. Vanwege problemen met nucleair afval, de zeer lange bouwduur (meer dan 15 jaar), de hoge base-load, eindige uraniumvoorraden en het verdringen van duurzame energie, is kernenergie geen goede transitiebrandstof. Mocht onverhoopt, na alle andere inspanningen, kernenergie toch noodzakelijk zijn, dan kan dit alleen als het zich in een 'fair level playing field' kan handhaven. Dus in concurrentie met alternatieven en alleen in combinatie met wettelijke afspraken over verduurzaming van de overige energievoorziening. D66 is daarbij tegen elke vorm van verkapte staatsteun aan kernenergie. Ook de kosten voor bijvoorbeeld de beveiliging, de verzekering van risico's voor de samenleving, en de kosten van transport, verwerking en opslag van nucleair afval dienen volledig door de exploitant gedragen te worden.

- **Stimuleren innovatie.** D66 verwacht van de overheid een stimulerende rol in het opbouwen van nieuwe industriesectoren in duurzame energie. De overheid kan een faciliterende rol spelen in vergunningverlening, in het steunen en opstarten van kleinschalige pilots en door het bevorderen van de kennisinfrastructuur rond WO/HBO/MBO.
- **Biogas uit mest en andere biomassa.** Op basis van biogas uit mestvergisting, in combinatie met vergisting van andere reststromen, heeft de Nederlandse veehouderij een potentie van circa 10 % van ons nationale aardgasverbruik. Mestvergisting levert ook een belangrijke bijdrage aan het verduurzamen van de veehouderij, o.a. door beperking van diverse emissies en een betere mineralenhuishouding. D66 bepleit dan ook adequate feed-in regelingen die rendabele exploitatie van vergisters mogelijk maken.
- **Opheffen belemmeringen duurzame ontwikkelingen.** Bij ontwikkelingen en valorisatie van duurzame, vernieuwende ontwikkelingen vormen bestaande wet- en (subsidie)regelgeving regelmatig een belemmerende factor. D66 wil vernieuwing en verduurzaming versnellen door tijdelijke ontheffing van die belemmerende regelgeving te verlenen.

Energieleverantie, opslag en transport

Omdat de opwekking van energie zowel 'grootschalig centraal' als 'kleinschalig decentraal' zal plaatsvinden, wordt de behoefte aan intelligent transport en slimme opslag groter. Er moeten in de komende decennia miljarden euro's geïnvesteerd worden in onze verouderde netwerken. Met de inzet van netwerktechnologie en informatietechnologie moeten we de energiesystemen 'slimmer' maken. D66 wil met het lokale bestuur afspraken maken over de besteding aan dit soort slimmere netwerken van de opbrengsten van de vervreemding van de aandelen in NUON en Essent.

- **Slimme meters.** D66 is voor het gebruik van slimme meters. Consumenten krijgen met deze meters meer controle over hun eigen energieverbruik. In plaats van alleen een piek- en een dal tarief zijn er dan meerdere tarieven en tariefperiodes. De investering voor 'slimme meters' is betrekkelijk gering in verhouding tot de totaal benodigde investeringen in de elektriciteitssector. Deze investering zal zichzelf terugverdienen: netcapaciteit zal beter worden benut en investeringen in extra elektriciteitsproductie zullen worden verminderd. D66 wil voldoende garanties voor de waarborging van de privacy van afnemers.

- **Slimme netten.** De transitie van centrale naar meer lokale en ook lange afstandsofwekking van elektriciteit, zal gevolgen hebben voor de optimale inrichting van het elektriciteitsnet. Netwerkbedrijven zullen de netwerken moeten aanpassen. Een (geleidelijke) transitie naar 'slimme' netten zal nodig zijn. Daarbij speelt ook de keuze tussen gelijkstroom en wisselstroom als technologie. In overleg met de (inter-)nationale netbeheerders wil D66 verder onderzoeken of het op de langere termijn verstandig is over te stappen op gelijkstroom. Voor elektriciteitstransport via hoogspanning- en laagspanningnetten biedt gelijkstroom waarschijnlijk een beter alternatief ten opzichte van wisselstroom, dat voor middenspanningnetten de meest economische oplossing blijft. Juist voor energie uit hernieuwbare bronnen (zoals bij windparken op zee en grootschalige zonne-energie uit Zuid Europa of Noord Afrika) zijn 'high voltage direct current' -HVDC-verbindingen uitstekende oplossingen. D66 wil op korte termijn nadere pilots organiseren om de besparingsmogelijkheden van gelijkstroom op laagspanning niveau te ontwikkelen. De overheid moet met netbeheerders investeren in pilots met gelijkstroomnetten, beginnend op lokaal niveau, om uiteindelijk een betrouwbare structuur op te bouwen. Door de inrichting van actieve 'slimme netten' kunnen netbeheerders ook de opwekking en het verbruik van elektriciteit bij consumenten bijsturen.
- **Nederland als gasrotonde.** Nederland speelt een belangrijke rol in transport, opslag en distributie van gas in Noordwest-Europa. Middels pijplijnen en LNG-faciliteiten kan deze rol uitgebouwd worden tot die van een zogenaamde gasrotonde. D66 onderschrijft deze ambitie omdat deze verder bijdraagt aan energie-zekerheid en energie-onafhankelijkheid. Daarbij blijft de ambitie van D66 om Nederland in 2050 volledig onafhankelijk van fossiele brandstoffen te maken uiteraard wel overeind.
- **Internationale energiemarkt.** Europa wordt steeds belangrijker, ook als het gaat om energie - en milieu-beleid. D66 spant zich in voor een snellere ontwikkeling van één Europese energiemarkt, mede omdat de omslag naar duurzame energie door samenwerking efficiënter gerealiseerd kan worden. De energiemarkt is allang niet meer nationaal georiënteerd; onze gas- en elektriciteitsnetwerken zijn sterk verweven met andere landen in Noordwest-Europa. D66 wil zich inzetten om meer inter-connecties, zoals de NorNed-kabel van Noorwegen naar Nederland, te krijgen. Europa moet internationale samenwerkingsverbanden creëren om ook investeringen in grootschalige energieopwekking uit hernieuwbare bronnen buiten de EU te stimuleren.

Duurzaamheid en bestuurlijke vernieuwing

Meer daadkracht en minder bureaucratie vragen ook om bestuurlijke vernieuwing. D66 wil dat Energie en Klimaat-beleid in één hand komt, zoals in landen als Denemarken, Verenigd Koninkrijk, en Duitsland. Door bundeling van werkvelden en de daaruit volgende bestuurlijke slagkracht kan de centrale overheid de transitie maken van het formuleren naar het realiseren van ambities.

- **Interregionale regulering.** D66 vindt dat het tijd is om het toezicht en de regulering van de energiemarkten naar een hoger niveau te brengen. Leveranciers en netbeheerders opereren in de praktijk al op Noordwest Europese schaal.
- **Transitieplan 2050.** D66 wil dat in de komende kabinetsperiode een concreet en integraal transitieplan wordt geformuleerd met als doel in 2050 geen fossiele brandstof meer te gebruiken.